

Foto: ChatGPT

Mindre frihet, svakere fremtidstro og synkende politikertillit

Av Lars Peder Nordbakken, økonom i Civita

I dette notatet sammenfattes funn fra en landsrepresentativ meningsmåling om befolkningens syn på noen overordnede spørsmål om samfunn og politikk, utført sommeren 2025 av Respons Analyse, på oppdrag fra Civita. Her rettes søkelyset på befolkningens oppfatninger om et knippe av kjennetegn på Norge, som et godt samfunn:

- Selvpoplevd grad av frihet og mulighet til å bestemme over eget liv.
- Tillit til folk flest, politikere og redaktørstyrte medier.
- Grad av tilfredshet med det norske samfunnet, alt i alt.
- Troen på at Norge blir et bedre land å leve i om ti år.

En tilsvarende undersøkelse ble gjennomført sommeren 2021, noe som gjør det mulig å sammenligne utviklingen fra 2021 til 2025.

De viktigste funnene og endringene vi registrerer fra 2021 til 2025 er disse:

- Andelen som opplever at de i ganske eller svært stor grad har frihet og mulighet til å bestemme over sitt eget liv har sunket, fra 86 prosent til 78 prosent.
- Fremtidstroen er noe dempet: I 2021 ga om lag like mange uttrykk for optimisme som pessimisme på spørsmålet om Norge vil være et bedre land å leve i om ti år. I 2025 registrerer vi om lag dobbelt så mange pessimister som optimister.
- Tilliten til de redaktørstyrte mediene har økt, mens tilliten til politikerne har sunket i like stor grad. Derimot har tilliten til at folk flest er til å stole på holdt seg på om lag samme høye nivå som i 2021.
- Tilfredsheten med det norske samfunnet, alt i alt, ligger på tilsvarende høye nivå som i 2021 (7,2 på en skala fra 0 til 10).

Om undersøkelsen

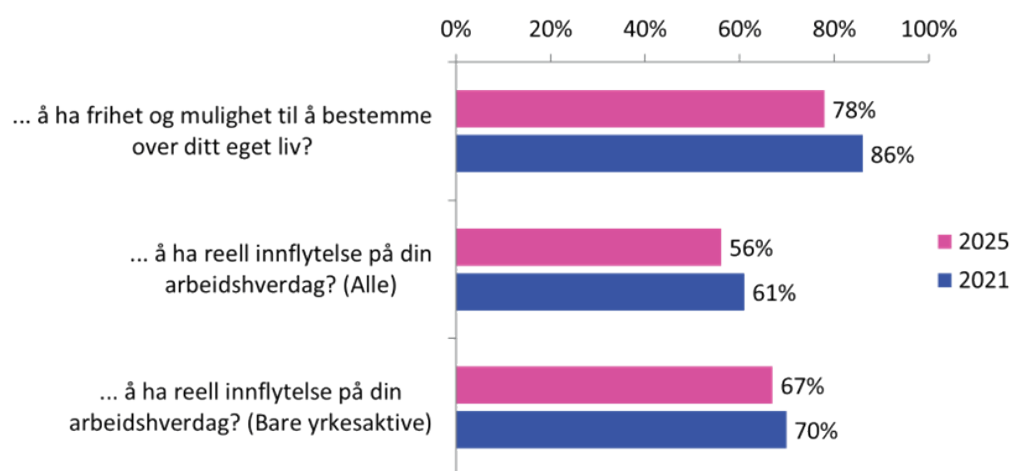
Respons Analyse har spurt sitt webpanel, og fått svar fra 1400 respondenter over 18 år. Utvalget er representativt for befolkningen med hensyn til alder, kjønn og geografi. Datainnsamlingen ble gjort i uke 25 og 26 sommeren 2025, og dataene er vektet etter SSBs befolkningsstatistikk. Feilmarginene er omtrent +/- 1,2-2,6 prosentpoeng — større for undergrupper.

Syn på frihet og selvbestemmelse

I undersøkelsen ble respondentene bedt om å gi uttrykk for i hvilken grad de opplever å ha frihet og innflytelse på eget liv og egen arbeidshverdag. Andelen som svarte i ganske eller svært stor grad fremkommer av figuren under:

Figur 1: I hvilken grad opplever du...

Sammenligningen viser andelen som svarer i stor grad (i ganske eller svært stor grad).

Som et av verdens frieste og sterkest forankrete liberale demokratier, ifølge en rekke forskjellige internasjonale målinger, er det ikke overraskende at respondentene fortsatt skårer meget høyt på egenopplevd grad av frihet og mulighet til å bestemme over sitt eget liv. Mer bemerkelsesverdig

er det at tilbakegangen er så tydelig, fra 2021 til 2025, tatt i betraktning at 2021-målingen ble foretatt under pandemien (restriksjonene ble først opphevet i februar 2022).

Ser vi nærmere på hvilke faktorer som best forklarer spredningen i svarene, opp eller ned, viser det seg at de største utslagene er knyttet til målt forskjell i fremtidstro, samt partipreferanse: De som har størst tro på at Norge blir et bedre land å leve i om ti år trekker resultatene opp, mens de med minst fremtidstro på landets vegne trekker skåren ned. Respondenter som har Frp og gruppen «andre partier» som sin partipreferanse skårer signifikant lavere på selvopplevd grad av frihet, spesielt sammenlignet med dem som stemmer på MDG, Venstre, Ap og Høyre. Blant de vanlige demografiske skillelinjene er det personlig inntektsnivå som skiller tydeligst. Høy inntekt er forbundet med høyere frihetsopplevelse og lav inntekt med lavere skår.

Det er ikke overraskende at graden av opplevd innflytelse på egen arbeidshverdag ligger på et lavere nivå, sammenlignet med det bredere spørsmålet om frihet og mulighet til å bestemme over eget liv.

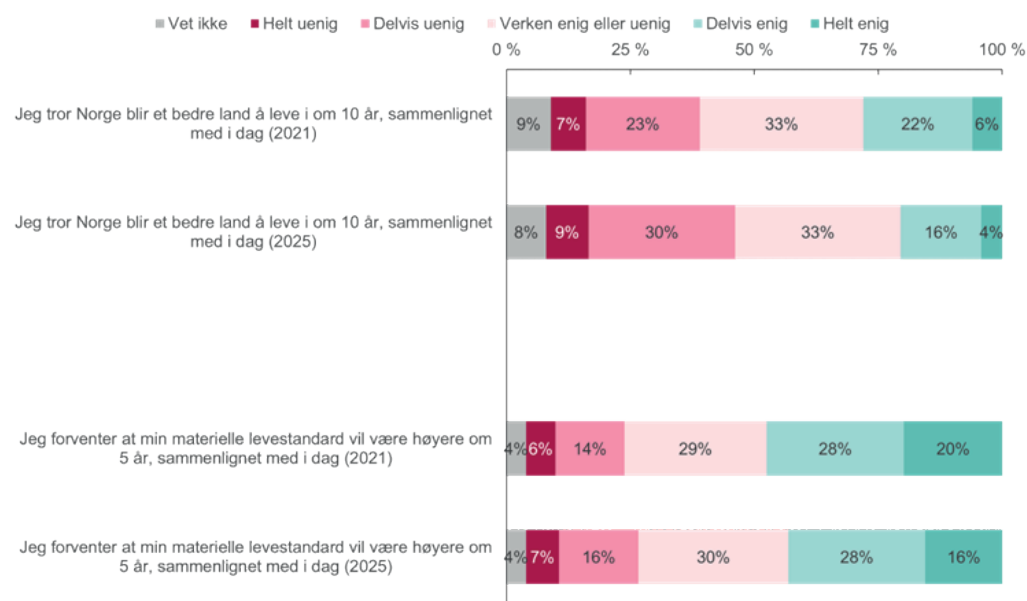
Tro på fremtiden, for landets del og for egen del

I meningsmålinger er det vanlig at vurderinger av egen fremtid, som man i stor grad kan påvirke selv, er mer optimistiske enn vurderinger av landets fremtid, som man i langt mindre grad kan påvirke. Som det fremgår av figur 2, gjaldt dette mønstret i både 2021 og i 2025, der respondentene ble bedt om å gi uttrykk for sin grad av enighet eller uenighet med følgende påstander:

- Jeg tror Norge blir et bedre land å leve i om 10 år, sammenlignet med i dag.
- Jeg forventer at min materielle levestandard vil være høyere om 5 år, sammenlignet med i dag.

Svarfordelingen for de to påstandene i 2021 og i 2025 vises i figuren under.

Figur 2: Hvor uenig eller enig er du i følgende påstander?

Som svarfordelingen viser er fremtidstroen på Norges vegne blitt redusert noe fra 2021 til 2025, uten at fallet skal overdramatiseres, tatt i betraktning den generelt mer usikre tiden vi lever i nå. Stemningsskiftet er imidlertid tydelig, og illustreres best ved å se på endringene i styrkeforholdet mellom «optimister» og «pessimister». I 2021 ga om lag like mange uttrykk for optimisme (28 prosent) som pessimisme (30 prosent), i sin tro på Norge som et bedre land å leve i om ti år. I 2025 registrerer vi om lag dobbelt så mange pessimister (39 prosent) som optimister (20).

Ser vi nærmere på spredningen i resultatene, viser det seg at faktorer som kjønn, alder, om man er ansatt i privat eller offentlig sektor, utdanningsnivå, personlig inntektsnivå, landsdel, eller by kontra bygd, ikke har nevneverdig betydning for fremtidstroen. Derimot ser vi tydelige utslag når det gjelder følgende bakgrunnsfaktorer:

- Partipreferanse: Lav fremtidstro er særlig forbundet med velgere av Rødt, Frp og gruppen av «andre partier». Fremtidstroen er vesentlig sterkere blant velgere av Venstre, MDG, Ap, SV og Sp.
- Opplevelse av frihet og muligheter til å bestemme over eget liv: Lav frihetsopplevelse er sterkt forbundet med lav fremtidstro, og omvendt. Ref. også samsvaret i kommentarene til svarfordelingen i figur 1.
- Forventning om egen materielle levestandard om 5 år: De som uttrykker at de er uenige i påstanden om høyere forventet levestandard for egen del om 5 år er også merkbart mer pessimistiske på landets vegne, og omvendt.

Som det også fremgår av figur 2, har andelen som gir uttrykk for fremtidsoptimisme på egne vegne vært relativt stabil fra 2021 til 2025.

Syn på tillit

Som et utpreget høy-tillits-land, ifølge internasjonale sammenligninger, er det ikke overraskende at både tilliten mellom folk og tilliten mellom folk og viktige samfunnsinstitusjoner ligger høyt i Norge. Likevel er det interessant å se på ulike tillitsmål og på de bevegelsene vi kan registrere i resultatene mellom 2021 og 2025. I figur 3 illustreres utviklingen i andelen som svarer at de har høy eller svært høy tillit (4-5 på en skala fra 1-5) for følgende tillitsmål:

- Sosial tillit: At folk flest er til å stole på.
- Medietillit: At norske redaktørstyrte medier dekker nyheter og politikk på en sannferdig og objektiv måte.
- Politisk påvirkning: At vanlige folk kan påvirke samfunnsutviklingen i Norge.
- Politikertillit: At politikere forsøker å gjøre det beste for samfunnet.

Figur 3: Hvor stor tillit har du til følgende?

Nivået på den opplevde sosiale tilliten er tilnærmet uendret siden 2021, og det samme er tilliten til at vanlige folk kan påvirke samfunnsutviklingen. Det skal også mye til for at disse to tillits-indikatorene beveger seg mye i løpet av en fireårsperiode i et stabilt og velfungerende samfunn.

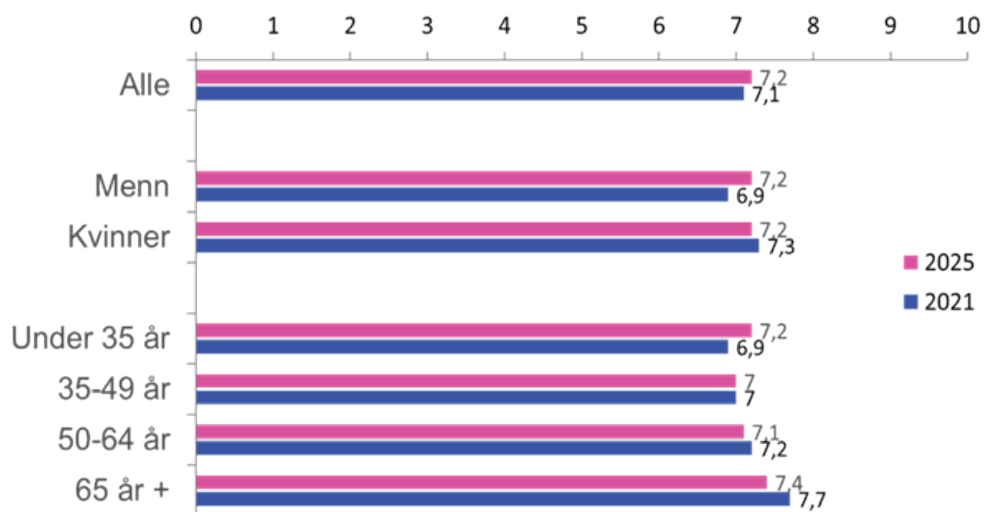
Ser vi på spredningen i svarene på grad av opplevd sosial tillit, finner vi at den er størst når vi ser på variabler som partipreferanse, grad av opplevd frihet og selvbestemmelse, samt grad av fremtidstro. Tilliten til folk flest er klart lavest blant dem som foretrekker Frp og «andre partier», blant dem som skårer lavest på opplevd frihet og selvbestemmelse og blant dem med minst tro på landets fremtid. Et tilsvarende mønster kan registreres i spredningen av svarene på tilliten til at vanlige folk kan påvirke samfunnsutviklingen, bare med enda større negativt utslag for velgere av Frp og «andre partier», samt blant dem som svarer lavest på opplevd frihet og selvbestemmelse.

Der vi ser en merkbar bevegelse i tillitsnivået siden 2021 er på områdene medietillit og politikertillit. Tilliten til politikere har gått ned, samtidig som tilliten til de redaktørstyrte mediene har økt. I begge tilfeller er endringene statistisk signifikante.

Ser vi på spredningen i svarene på politikertillit er tilliten klart lavest blant velgere av Frp, «andre partier» og Rødt, samt blant fremtids pessimistene og blant dem med lavest opplevd frihet og selvbestemmelse. De samme gruppene gir også uttrykk for minst tillit til de redaktørstyrte mediene. Høyest tillit til mediene finner vi blant dem som stemmer på SV, Ap, MDG og Venstre, blant dem med størst fremtidstro, høy utdanning, høy alder og ansatte i offentlig sektor.

Tilfredsheten med det norske samfunnet

Vi finner stor grad av stabilitet i målingene fra 2021 til 2025, når vi ser på befolkningens grad av tilfredshet med det norske samfunnet – et oppsummert uttrykk for de samlede kvalitetene ved det norske samfunnet. Svarene som fremgår av figur 4 levner liten tvil om at det norske samfunnet gjennomgående verdsettes stabilt høyt blant innbyggerne. En gjennomsnittsskår på 7,2 på en skala fra 0-10 bekrefter dette.

Figur 4: Alt i alt, hvor fornøyd er du med det norske samfunnet? (Skala fra 0-10)

Det er også verd å registrere at den høye skåren er tilnærmet identisk på tvers av kjønn og aldersgrupper.

Når vi ser på spredningen i svarene finner vi, ikke overraskende, at tilfredsheten med det norske samfunnet i stor grad korresponderer positivt med følgende faktorer:

- Høy tillit til politikere, medier og til folk flest.
- Stor tro på at Norge blir et bedre land å leve i om 10 år.
- Partipreferanse for Ap, Venstre, MDG, SV, Høyre og KrF – motsatt for «andre», Frp og Rødt.

Den politiske utfordringen

Funnene i dette notatet indikerer en klar politisk utfordring for det kommende valget og politikken som skal gjennomføres i neste fireårsperiode, basert på følgende erkjennelse: Det er nærliggende å tro at det finnes en sammenheng mellom den registrerte nedgangen i frihetsopplevelse og fremtidsstro, på den ene siden, og redusert politikertillit på den andre siden.

Den politiske utfordringen handler derfor mye om evne og vilje å løse vår tids samfunnsutfordringer på en kompetent og tilfredsstillende måte, og på en måte som skaper bedre fremtidsutsikter for alle.

Civita er en liberal tankesmie, som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Den enkeltes publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemeldinger, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på larspeder@civita.no eller civita@civita.no.